

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Psühholoogia instituut

Heidi Kelt

Viha, agressiivsuse, impulsiivsuse ja nartsissismi näitude seosed

Uurimistöö

Juhendaja: Aavo Luuk

Läbiv pealkiri: Viha, agressiivsus, impulsiivsus ja nartsissism

Tartu 2024

Kokkuvõte

Käesolevas töös uuritakse valdavalt 18. - 20. aastastel inimestel (N=854) mõõdetud viha, agressiivsuse, impulsiivsuse ja nartsissismi alaskaalade tulemusi ning nende omavahelisi seoseid. Töös on uuritud ka alaskaalade tulemuste soovahelisi erinevusi. Uurimuses on kasutatud ühe kõrgkooli vastutusrikkaid psühholoogilisi nõudmisi esitavatele erialadele vabatahtlikult kandideerinud, keskharidusega ja keskmiste või keskmisest kõrgemate riigieksamite tulemustega noorte meeste ja naiste andmeid aastatest 2017 kuni 2023. Uurimus kinnitas varasemate tööde tulemusi: viha ja agressiivsus on seotud impulsiivsuse ja nartsissismiga. See tähendab, et vihatunnete ja agressiivsuse alaskaalade tulemustel on statistiliselt oluline positiivne korrelatsioon impulsiivsuse ja nartsissismi alaskaalade tulemustega.

Associations between anger, aggression, impulsivity and narcissism

Abstract

The present study examines the results of the anger, aggression, impulsivity and narcissism subscales and their interrelationships in people predominantly aged 18 - 20 (N=854). It also examines the differences in the results of the subscales between men and women. The study used young men and women from years 2017 to 2023 who voluntarily applied for the higher education institution with demanding psychological requirements of the future profession, with completed secondary education and predominantly average or above-average national examination results. The study confirmed the findings of previous work: anger and aggression are associated with impulsivity and narcissism. That is, scores on the anger and aggression subscales have a statistically significant positive correlation with scores on the impulsivity and narcissism subscales.

Keywords: Anger, aggression, impulsivity and narcissism

Sisukord

Sisukord.....	3
Sissejuhatus.....	4
<i>Agressiivsus.....</i>	<i>4</i>
<i>Viha.....</i>	<i>5</i>
<i>Impulsiivsus.....</i>	<i>5</i>
<i>Nartsissism.....</i>	<i>6</i>
Metoodika.....	8
Valim.....	8
Mõõtevahendid ja muutujad.....	8
Tulemused.....	10
Alaskaalade vahelised kõrged korrelatsioonid.....	10
Alaskaalade tulemuste vahelised mõõdukad korrelatsioonid.....	12
Keskmete erinevused soo lõikes.....	14
Arutelu ja järeldused.....	19
Kasutatud kirjandus.....	21
Lisad.....	24
Lisa 1. Alaskaalad ja nende märgistused.....	24
Lisa 2. Küsimustike alaskaalade tulemuste omavahelised korrelatsioonid.....	25
Lisa 3. Küsimustike alaskaalade keskmete väärtused soo lõikes.....	27

Sissejuhatus

Agressiivsus

Viimaste aastakümnete jooksul on inimese viha ja agressiivse käitumise uurimine oluliselt suurenenud, uuritud on agressiivse käitumise erinevaid aspekte, alates agressiivse käitumise arengust (Cairns et al, 1989) kuni agressiivse käitumiseni viivate kognitiivsete protsessideni (Crick et al, 1994). Eckhard et al (2004) on oma töös öelnud, et agressiivsuse, viha ja vaenulikkuse kõrged näitajad võivad viia vägivaldse käitumiseni ning viha saab määratleda kui emotsionaalset seisundit, mis koosneb tunnetest, mille intensiivsus varieerub vastavalt ärrituse tasemest ning võib viia pahameelest kuni viha ja raevuni. Vaenulikkus on veidi kergem, pigem kaasnev tunne vihast ja agressiivsusest (Eckhard et al, 2004).

Tropp (2004) on toonud oma töös välja, et agressiivset käitumist võib liigitada füüsiliseks, verbaalseks ja varjatud agressiooniks. Varjatud agressiooni on Galen et al (1997) nimetanud sotsiaalseks agressiooniks, mis hõlmab selliseid käitumisviise nagu halvustavate näoilmete tegemine, valeinformatsiooni levitamine või tekitamine ja manipuleerimine ilma otsese ründamiseta, et vältida kättemaksu, eesmärgiga kahjustada teise inimese enesehinnangut või sotsiaalset staatust. Sotsiaalne agressioon väljendub ka kiusamises - Salmivalli et al (1996) Soomes tehtud uuringu põhjal selgus, et kiusamisprotsessis võetakse erinevaid osaleja rolle, milleks on kiusaja ja tema toetaja, abiline ning ohver ja tema kaitsja, kõrvalseisja, samuti selgus uuringus, et võetud rollid on seotud enesehinnanguga, sotsiaalse aktsepteerimise või tagasilükkamisega ning sotsiaalsesse gruppi kuulumisega. Kui võrrelda soolisi erinevusi kiusamises, selgus, et poisid võtavad omale kiusaja rolli ja tüdrukud kõrvalseisja või kaitsja rolli. Tropp (2004) on oma töös öelnud, et agressiooni kaudsed vormid on iseloomulikud pigem tüdrukutele. Tomada et al (1997) leiab, et poisid on agressiivsemad kõikide eelmainitud agressiivsusele omaste liigituste puhul, samas Tapper et al (2004) väidab, et soolised erinevused pole olulised verbaalse ja kaudse agressiooni puhul.

Viha

Viha on erineva intensiivsusega, alates kergest ärritusest või pahameelest kuni tugevani raevuni, samuti on viha erineva kestusega, mis võib olla ajutine või pikaajaline, viha väljendatakse erinevalt, näiteks nurisemine, karjumine, silmkontakti vältimine või liiga intensiivne hoidmine, lahkumine ja halbade kommentaaride tegemine (Kassinove et al, 1995). Viha koosneb kolmest põhilisest konstruktsioonist: esimene on füsioloogiline ehk hormoonide funktsioon, teine on kognitiivne ehk uskumused, mõtted ja kujutluspildid, kolmas konstruktsioon on käitumuslikud muutujad ehk subjektiivne teadlikkus ja tunded. Kassinove et al (1995) on sellist lähenemist kirjeldanud järgmiselt: viha on ajutine seisund ning viitab konkreetsete ebaseeldivate subjektiivsete kogemuste ja nendega seotud kognitsioonide ehk ideede, uskumuste ja eelarvamuste kogumile, millega on seotud mitmed verbaalsed või füüsilised reaktsioonid.

Impulsiivsus

Pikaajaliste eesmärkidega kooskõlas tegutsemine eeldab häirivate impulsside kontrollimist, mille edukus sõltub mitmest erinevast protsessist (Stahl et al, 2014). Moeller et al (2001) määratleb impulsiivsust kui kalduvust tegutseda kiiresti, mõtlemata ja kaalutlemata ning tegutseda hooletumalt kui enamik sama võimekusega ja teadmistega inimesi, samuti seostatakse impulsiivsust riskide võtmise, planeerimise puudumise ja kiire otsustamisega. Patton et al (1995) eraldasid impulsiivsuse kolmeks komponendiks: tegutsemine hetke ajal, ülesandele mitte keskendumine ning planeerimatus ja hooletu mõtlemine.

Dickman (1990) on eristanud kahte erinevat tüüpi impulsiivsust: düsfunktsionaalne impulsiivsus, mis on määratletud kui kalduvus tegutseda vähem läbimõeldult kui enamik inimesi, mis viib isiku raskustesse ("tihtipeale ma ei kuluta piisavalt aega, et mõelda olukorra üle, enne kui tegutsen") ja funktsionaalne impulsiivsus, see tähendab kalduvus tegutseda vähese ettevaatusega, kui olukord on optimaalne ("ma olen hea kasutama ootamatuid võimalusi, kus tuleb midagi kohe teha või kaotada oma võimaluse"), need kaks impulsiivsuse tüüpi näivad olevat omavahel mitteseotud. Dickmani (1990) tulemused illustreerivad olulist

küsimust, mis sageli tähelepanuta jääb – mitte igasugune impulsiivne käitumine ei ole ebasoodne.

Nartsissism

Miller et al (2017) kirjutab, et on olemas arvukalt teooriaid, mis väidavad, et lapsepõlve sündmused on olulised nartsissistlike isikuomaduste kujunemisel, sealhulgas psühhodünaamilised teooriad, mille kohaselt külm, mitteväärtustav või halvustav vanemlus võib soodustada nende tunnuste arengut, sellistel juhtudel nähakse nartsissistlikku käitumist nende kogemuste kompenseerimisena ja see toimib fassaadina, mis varjab aluspõhja haprust. Seevastu Emmons (1987) väidab, et vanemad ülehindavad tulevase nartsissisti eneseväärtust, pakkudes mittekohustuslikku kiitust, tähelepanu ja tunnustust, mille tulemusena ei suuda nartsissistid arendada motivatsiooni ja oskusi, mis on tavaliselt vajalikud nende preemiade esilekutsumiseks.

Nartsissismi puudutavas kirjanduses on pikalt käsitletud enesehinnangu rolli (Miller et al, 2017). Enesehinnang on tavaliselt määratletud kui üldine hinnang iseenda kohta, mis võib ulatuda positiivsest negatiivseni ning see on olnud nartsissismi teoreetiliste käsitluste keskmes alates nende loomisest ja on endiselt aktiivne teadusliku arutelu valdkond. Varased teoreetikud, kes lähtusid peamiselt psühhodünaamilisest vaatenurgast, väitsid, et kuigi nartsissistlikud isikud näitavad väliselt suurepärasest mina-kontseptsiooni, teevad nad seda, püüdes varjata tundeid enda kohta, mis on kas labiilsed ja sõltuvad teiste imetlusest (Kohut, 1977) või on rõhutatult negatiivsed (Kernberg, 1986). Nartsissismiga on seotud maskimudel, mis tähendab, et nartsissistlikud tunnused nagu suurejoonelisus ja enesekindlus varjavad väidetavalt sügavalt juurdunud alaväärsustunnet, selle lahknevuse lahendamiseks otsivad nartsissistlikud inimesed teistelt positiivse olemusega tagasisidet ja enesekinnitust (Campbell et al, 2007).

Käesolev töö keskendub vihatunnete, vaenulikkuse, agressiivsuse, impulsiivsuse ja nartsissismi vaheliste seoste uurimisele. Antud seoste mõõtmiseks on kasutatud enesekohaste küsimustike komplekte. Üks osa küsimustike komplektist on pahameele küsimustik, mis

mõõdab vaenulikkust, viha ja agressiivsust. Järgnevad selgitused pärinevad Luuk (2013) käsikirjast. Küsimustik hõlmab endas vaenulikkuse konstrukti, mida võib defineerida kui tunnetuslikku hoiakut teiste inimeste suhtes, mida iseloomustab negatiivsus, usaldamatus ja halvustav suhtumine. Viha konstrukti mõistetakse enamasti suhteliselt lühiajalise ja intensiivsuse poolest varieeruva negatiivsete emotsioonide tulvana, millel on ebapiisava enesekontrolli puhul otseste sõnaliste ja füüsiliste reageeringute avaldumise potentsiaal, mis omakorda võib teatud tingimustel üle kasvada agressiivse käitumise ilminguteks. Agressiivsuse konstrukti esindab agressori poolt elusolendist objektile (reeglina teistele inimestele) suunatud kahjustava iseloomuga ja potentsiaalse objekti jaoks vältimist väärivat käitumist, mida (valdavalt) rakendatakse agressori tunnetusliku enesekontrolli sotsiaalse ebaadekvaatsuse tingimustes. Teiseks on käesolevas töös kasutatud enesekohaste negatiivsete tuumikhinnangute küsimustikekomplekti ning nende alaskaalade vastuseid, mis mõõdavad impulsiivsust ja nartsissismi.

Esimese hüpoteesina oletab autor, et vihatunnete, vaenulikkuse ja agressiivsuse alaskaalade tulemused korreleeruvad positiivselt impulsiivsuse ja nartsissismi alaskaalade tulemustega.

Teiseks hüpoteesiks seab, et vihatunnete, agressiivsuse ja impulsiivsuse alaskaalade tulemused on kõrgemad meessoost isikutel ja madalamad naistel.

Kolmanda hüpoteesina oletab autor, et nartsissismi alaskaalade tulemused on kõrgemad naissoost vastajate seas ja madalamad meessoost vastajate seas.

Metoodika

Metoodika osas kirjeldatakse uurimuse andmeanalüüsis kasutatud valimit ning tutvustatakse, milliseid mõõtevahendeid ja muutujaid on andmete kogumisel kasutatud.

Valim

Uuritud valimi moodustasid ühe kõrgkooli vastutusrikkaid nõudmisi esitavatele erialadele vabatahtlikult kandideerinud, keskaridusega ja keskmiste või keskmisest kõrgemate riigieksamite tulemustega valdavalt 18. - 20. aastased noored mehed ja naised aastatest 2017 kuni 2023. Neist 583 olid mehed ja 271 naised. Küsimustike täitmine oli anonümiseeritud ehk peale vanuse, soo ja haridustaseme inimestelt muid isikuandmeid ei küsitud. Küsimustikes olid inimeste nimed asendatud koodidega.

Mõõtevahendid ja muutujad

Andmete kogumisel kasutati kahte Luuk (2013) mõõdikute komplekti: pahameeleküsimustikke ja enesekohaste negatiivsete tuumikhinnangute skaalat. Käesolevas töös kasutatud küsimustike komplekt koosneb neljast iseseisvast küsimustikust (vaenulikkuse ja agressiivsuse, hetkeviha ja vihaepisoodide sageduse küsimustikud) kokku 10-ne alaskaalaga: agresiiivsuse skaalast kolme alaskaalaga (füüsilise, sõnalise ja ülekohtuse agressiivsuse alaskaalad), hetkeviha skaalast kolme alaskaalaga (hetkeviha intensiivsus, hetkeviha kontroll ja hetkeviha väljendamine), vihatunnete sageduse skaalast kahe alaskaalaga (esinemissagedus ja esinemissageduse kontrollimise alaskaala), vaenulikkuse skaalast kahe alaskaalaga (umbusk ja vaen) ning ühest analoogskaalast hetkeviha mõõtmiseks. Pahameeleküsimustiku esimene osa koosneb võimalikku pahameelt tekitava hetkesituatsiooni ja selle põhjuste tuvastamist võimaldavast olukordade loetelust, mille seast vastaja saab iseloomustada kokku kuni seitset võimalikku pahameelt tekitavat olukorda, kuhu ta võib olla sattunud. Teine osa pahameeleküsimustikust on realiseeritud hetkeviha intensiivsuse hindamise analoogskaala kujul, mis annab kiire võimaluse vastaja vihaseisundi hindamiseks. Analoogskaala 100 millimeetri pikkuse horisontaalse sirglõigu skaala vasak ots

on tähistatud "viha null" ja parem ots "maksimaalne viha" ning vastaja tähistab kriipsuga oma hetkeviha määra skaala kahe otspunkti vahel. Kolmas osa pahameeleküsimumustikust koosneb 24-st väitest, mis võimaldavad viieastmelisel Likerti tüüpi skaalal (0- vale/ ei ole nõus kuni 4- õige/ täiesti nõus) hinnata vastaja agressiivsust ja viha vastamise hetkel. Neljas, viimane pahameeleküsimumustiku osa kujutab endast viieastmelisel Likerti tüüpi sagedusskaalal (0- peaaegu mitte kunagi kuni 4- peaaegu alati) hinnatavat 16- väitelist komplekti, millega hinnatakse vihaepisoodide ning vaenulikkuse esinemise sagedust.

Enesekohaste negatiivsete tuumikhinnangute küsimustikukomplekti alla kuulub nartsissismi skaala kokku nelja alaskaalaga: (pettumus teistele pandud lootuste mittetäitumise pärast, tundlikkus teistepoolse märkamise suhtes, oma headuse upitamine teiste kaudu, teistega manipuleerimine). Nartsissismi lühiskaalasse koondusid neli väidet: teiste imetluse, tähelepanu, lugupidamise ja vastutulelikkuse ihaldus. Nartsissismi alaskaala väiteid hinnatakse samuti Likerti tüüpi skaalal vahemikus 0 (vale/ ei ole nõus) kuni 4 (õige/ täiesti nõus). Negatiivsete tuumikhinnangute küsimustiku alla kuulub veel impulsiivsuse skaala kokku viie alaskaalaga: positiivse kärsituse/ pakilisuse, ettekavatsetuse, elamustejanu alaskaala UPPS-ist (hirmutav põnevus), elamustejanu alaskaala Roth-ilt (põnevus uudsusest), negatiivse kärsituse/ pakilisuse alaskaala (Roth et al, (2005); Roth et al, (2007); Roth et al, (2009); Roth, (2009). Impulsiivsuse küsimustik tugines UPPS-P adapteeritud versioonile, mis omakorda on täiendatud versioon esialgsele UPPS *Impulsive Behavior Scale* nimelisele küsimustikule (Whiteside et al, 2001; Whiteside et al, 2005). UPPS tähendab lühendit impulsiivsuse küsimustiku alaskaaladest- kärsitus/ pakilisus (*urgency* - U), ettekavatsetus (*premeditation* - P), püsivus ehk perseveratsioon (*perseveration* - P) ja elamustejanu (*sensation-seeking* - S).

Sõltumatuks muutujaks käesolevas uurimuses on katseisikute sugu. Sõltuvad muutujad on erinevate skaalade ja alaskaalade tulemused.

Tulemused

Antud osas on kirjeldatud andmeanalüüsi tulemusi, kus on välja toodud küsimustike alaskaalade tulemuste korrelatsioonid. Esimesena vaatleme alaskaalade vahelisi kõrgeid ehk tugevaid seoseid, seejärel esitame alaskaalade vahelised mõõdukad korrelatsioonid. Kolmandaks on välja toodud alaskaalade keskmised tulemused soolõikes, kus on näha, kas ja kui kõrgel usaldusnivool statistiliselt oluline erinevus meeste ja naiste tulemuste vahel avaldub.

Alaskaalade vahelised kõrged korrelatsioonid

Tabelis 1 on alaskaalade skooride omavahelised kõrged korrelatsioonid, kõrgeks korrelatsiooniks on loetud r väärtust, mis on suurem kui 0,5.

Tabel 1. Küsimustike alaskaalade tulemuste vahelised kõrged korrelatsioonid

	NA_1	NA_2	NA_3	NA_SUM	P_urg	SnsU	SnsR	N_urg	AGG_2	AGG_3	ANG_S1	ANG_S2	ANG_S3	ANG_F1	ANG_F2	HO_1_UU	HO_2_VN
NA_1	<i>r</i>	,549**		,778**	,520**												
NA_2	<i>r</i>	,549**		,770**												,549**	
NA_3	<i>r</i>			,804**													
NA_SUM	<i>r</i>	,778**	,770**	,804**		,505**											,527**
P_urg	<i>r</i>	,520**		,505**				,549**									
SnsU	<i>r</i>							,583**									
SnsR	<i>r</i>							,583**									
N_urg	<i>r</i>							,549**									
AGG_2	<i>r</i>									,585**			,599**				
AGG_3	<i>r</i>									,585**							,560**
ANG_S1	<i>r</i>															,618**	
ANG_S2	<i>r</i>															,679**	
ANG_S3	<i>r</i>									,599**						,564**	,538**
ANG_F1	<i>r</i>											,618**	,564**			,535**	,510**
ANG_F2	<i>r</i>												,679**				
HO_1_UU	<i>r</i>		,549**		,527**											,535**	,501**
HO_2_VN	<i>r</i>								,675**	,560**			,538**	,510**			,501**

Märkused: *r* – Pearsoni korrelatsiooni koefitsient,

NA_1- pettumus teistele pandud lootuste osas, NA_2- tundlikkus teistepoolse märkamise osas, NA_3- oma headuse upitamine teiste kaudu, NA_SUM- nartsissismi nelja alaskaala summa, P_urg- positiivse kärsituse/ pakilisuse alaskaala, SnsU- elamustejanu alaskaala UPPS- ist (hirmutav põnevus), SnsR- elamustejanu alaskaala Roth-ilt (põnevus uudsusest), N_urg- negatiivse kärsituse/ pakilisuse alaskaala, AGG_2- sõnalise agressiivsuse alaskaala, AGG_3- kiusamise/ sunnivõimu rakendamise alaskaala, ANG_S1- vihatunde intensiivsus käesoleval hetkel, ANG_S2- vihatunde kontrollimine käesoleval hetkel, ANG_S3- viha väljendamine käesoleval hetkel, ANG_F1- vihatunnete esinemissagedus, ANG_F2- vihatunnete esinemissageduse kontrollimine, HO_1_UU- umbusklikkuse alaskaala, HO_2_VN- vaenulikkuse alaskaala.

Tabelist 1 on välja jäetud EHI_4 (nartsissismi alaskaala), NA_4 (teistega manipuleerimine), Premed (ettekavatsetuse alaskaala), Persev (püsivuse alaskaala), AGG_1 (füüsilise agressiivsuse alaskaala) andmed, sest antud alaskaaladel puudub kõrge korrelatsioon teiste alaskaalade tulemustega.

Tulemustest on näha, et ühel nartsissismi alaskaalal (NA_2 ehk tundlikkus teistepoolse märkamise suhtes) on statistiliselt oluline kõrge positiivne seos vaenulikkuse alaskaalaga (HO_1_UU ehk umbusklikkus). Agressiivsuse alaskaalal (AGG_2 ehk sõnaline agressiivsus) on kõrge seos vihatunnete alaskaalaga (ANG_S2 ehk vihatunde kontrollimine), vaenulikkuse

alaskaalaga (HO_2_VN ehk vaenulikkus) ja agressiivsuse alaskaalaga (AGG_3 ehk kiusamine). Veel on kõrge korrelatsioon mõlemal vaenulikkuse alaskaalal (HO_1_UU, HO_2_VN) kahe vihatunnete alaskaalaga (ANG_S3 ehk viha väljendamine ja ANG_F1 ehk vihatunnete esinemissagedus).

Alaskaalade tulemuste vahelised mõõdukad korrelatsioonid

Tabelis 2 on toodud erinevate alaskaalade skooride omavahelised mõõdukad korrelatsioonid ($0,3 < r < 0,49$).

Tabel 2. Küsimustike alaskaalade tulemuste vahelised mõõdukad korrelatsioonid

	EHI_4	NA_1	NA_2	NA_3	NA_4	NA_SUM	P_urg	Pre-med	Per-sev	N_urg	AGG_1	AGG_2	AGG_3	ANG_S1	ANG_S2	ANG_S3	ANG_F1	ANG_F2	HO_1_UU	HO_2_VN	
EHI_4	r		,316**		,340**	,382**															
NA_1	r			,494**						,397**	,303**	,393**	,368**	,345**		,359**	,310**		,481**	,325**	
NA_2	r	,316**			,493**		,430**			,493**		,369**		,336**		,434**	,390**			,360**	
NA_3	r		,494**		,493**			,396**		,335**		,355**							,381**	,308**	
NA_4	r	,340**				,498**															
NA_SUM	r	,382**				,498**				,452**		,443**	,366**	,342**		,407**	,355**			,406**	
P_urg	r		,430**	,396**							,312**	,444**	,416**	,357**		,380**	,321**		,463**	,414**	
Premed	r							,430**													
Persev	r							,430**													
N_urg	r	,397**	,493**	,335**		,452**						,434**	,330**	,351**		,440**	,387**		,434**	,406**	
AGG_1	r	,303**					,312**					,442**	,495**			,339**					
AGG_2	r	,393**	,369**	,355**		,443**	,444**			,434**	,442**			,373**		,402**			,401**	,675**	
AGG_3	r	,368**				,366**	,416**			,330**	,495**			,346**		,465**	,314**		,358**		
ANG_S1	r	,345**	,336**			,342**	,357**			,351**		,373**	,346**			,497**			,483**	,343**	
ANG_S3	r	,359**	,434**			,407**	,380**			,440**	,339**		,465**	,497**					,416**		
ANG_F1	r	,310**	,390**			,355**	,321**			,387**		,402**	,314**								
HO_1_UU	r	,481**	,381**			,463**				,434**		,401**	,358**	,483**		,416**					
HO_2_VN	r	,325**	,360**	,308**		,406**	,414**			,406**	,330**			,343**							

Märkused: *r* – Pearsoni korrelatsiooni koefitsient,

EHI_4- nartsissismi alaskaala, NA_1- pettumus teistele pandud lootuste osas, NA_2- tundlikkus teistepoolse märkamise osas, NA_3- oma headuse upitamine teiste kaudu, NA_4- teistega manipuleerimine, NA_SUM- nartsissismi nelja alaskaala summa, P_urg- positiivse kärsituse/ pakilisuse alaskaala, Premed - ettekatsetuse (*premediation*) alaskaala, Persev- püsivuse (*perseveration*) alaskaala, N_urg- negatiivse kärsituse/ pakilisuse alaskaala, AGG_1- füüsilise agressiivsuse alaskaala, AGG_2- sõnalise agressiivsuse alaskaala, AGG_3- kiusamise/ sunnivõimu rakendamise alaskaala, ANG_S1-

vihatunde intensiivsus käesoleval hetkel, ANG_S2- vihatunde kontrollimine käesoleval hetkel, ANG_S3- viha väljendamine käesoleval hetkel, ANG_F1- vihatunnete esinemissagedus, ANG_F2- vihatunnete esinemissageduse kontrollimine, HO_1_UU- umbusklikkuse alaskaala, HO_2_VN- vaenulikkuse alaskaala.

Tabelist 2 on välja jäetud SnsU (elamustejanu alaskaala, hirmutav põnevus) ja SnsR (elamustejanu alaskaala, põnevus uudsusest), sest nendel alaskaaladel puudub mõõdukas korrelatsioon teiste alaskaalade tulemuste vahel.

Tulemustest on näha, et kolmel nartsissismi alaskaalal (NA_1, NA_2 ja NA_SUM) on statistiliselt mõõdukas korrelatsioon kahe impulsiivsuse alaskaalaga (P_urg ja N_urg), kahe agressiivsuse alaskaalaga (AGG_2 ehk sõnaline agressiivsus ja AGG_3 ehk kiusamine), kolme vihatunde alaskaalaga (ANG_S1, ANG_S3, ANG_F1) ning mõlema vaenulikkuse alaskaalaga (HO_1_UU, HO_2_VN).

Tabelist 2 saab järeldada, et ühel impulsiivsuse alaskaalal (N_urg ehk negatiivne kärsitus) on peaaegu kõigi küsimustike skaaladega mõõdukas positiivne seos ($0,3 < r < 0,49$), välja arvatud üks nartsissismi alaskaala (NA_4 ehk teistega manipuleerimine) ja üks agressiivsuse alaskaala (AGG_1 ehk füüsiline agressiivsus), sest nende puhul on korrelatsioon madal ($r < 0,3$). Agressiivsuse alaskaaladel (AGG_2 ja AGG_3) on mõõdukas statistiliselt oluline seos kõigi vihatunnete alaskaaladega (ANG_S1, ANG_S2, ANG_S3, ANG_F1 ja ANG_F2) ning mõlema vaenulikkuse alaskaalaga (HO_1_UU ehk umbusklikkus ja HO_2_VN ehk vaenulikkus).

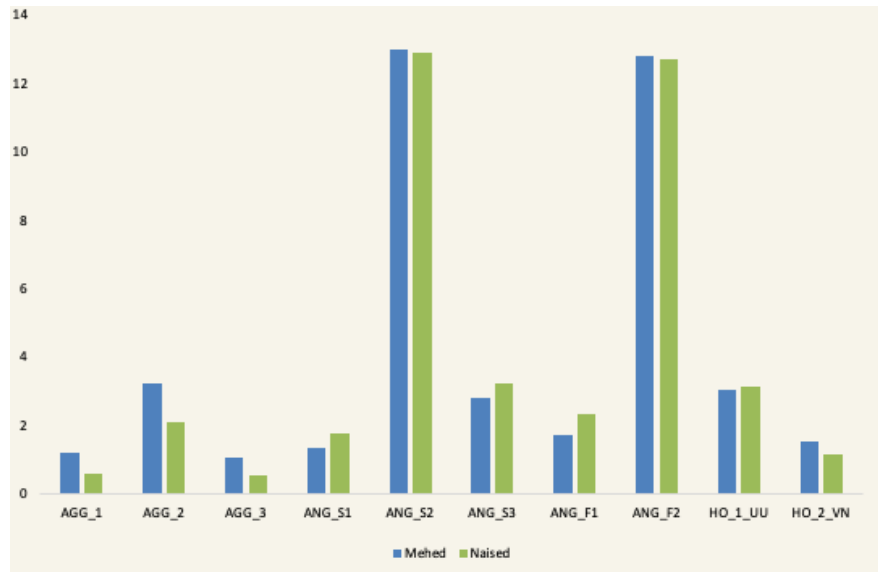
Keskmete erinevused soo lõikes

Tabel 3. Pahameele küsimustiku alaskaalade tulemuste erinevuse olulisuse nivoo

Alaskaala	Olulisuse nivoo	Mehed	Naised
AGG_1	$p < 0,01$	1,19	0,59
AGG_2	$p < 0,01$	3,21	2,08
AGG_3	$p < 0,01$	1,05	0,56
ANG_S1	$p < 0,01$	1,32	1,78
ANG_S2	$p > 0,05$	12,99	12,91
ANG_S3	$p < 0,05$	2,79	3,22
ANG_F1	$p < 0,01$	1,74	2,32
ANG_F2	$p < 0,05$	12,78	12,69
HO_1_UU	$p > 0,05$	3,02	3,14
HO_2_VN	$p < 0,01$	1,51	1,15

Märkused: p – statistilise olulisuse nivoo,

AGG_1- füüsilise agressiivsuse alaskaala, AGG_2- sõnalise agressiivsuse alaskaala, AGG_3- kiusamise/ sunnivõimu rakendamise alaskaala, ANG_S1- vihatunde intensiivsus käesoleval hetkel, ANG_S2- vihatunde kontrollimine käesoleval hetkel, ANG_S3- viha väljendamine käesoleval hetkel, ANG_F1- vihatunnete esinemissagedus, ANG_F2- vihatunnete esinemissageduse kontrollimine, HO_1_UU- umbusklikkuse alaskaala, HO_2_VN- vaenulikkuse alaskaala

Joonis 1. Pahameele küsimustiku alaskaalade keskmised tulemused soo lõikes

Märkused: AGG_1- füüsilise agressiivsuse alaskaala, AGG_2- sõnalise agressiivsuse alaskaala, AGG_3- kiusamise/sunnivõimu rakendamise alaskaala, ANG_S1- vihatunde intensiivsus käesoleval hetkel, ANG_S2- vihatunde kontrollimine käesoleval hetkel, ANG_S3- viha väljendamine käesoleval hetkel, ANG_F1- vihatunnete esinemissagedus, ANG_F2- vihatunnete esinemissageduse kontrollimine, HO_1_UU- umbusklikkuse alaskaala, HO_2_VN- vaenulikkuse alaskaala

Küsimustikele vastajad on jagatud soo alusel kahte gruppi - naised (N=271) ja mehed (N=583). Jooniselt 1 võib näha, et pahameele küsimustiku meessoost isikute tulemuste näitajad on kõrgemad füüsilise ja sõnalise agressiivsuse, sunnivõimu rakendamise ning vaenulikkuse alaskaaladel. Naissoost isikute alaskaalade näitajad on kõrgemad vihatunde intensiivsuse, viha väljendamise ja esinemissageduse puhul. Meeste ja naiste tulemused on võrdsed vihatunde kontrollimise ja esinemissageduse kontrollimise ning umbusklikkuse alaskaaladel. Võrdluste statistiliselt oluliste erinevuste olemasolu või puudumist kontrolliti *t*-testiga.

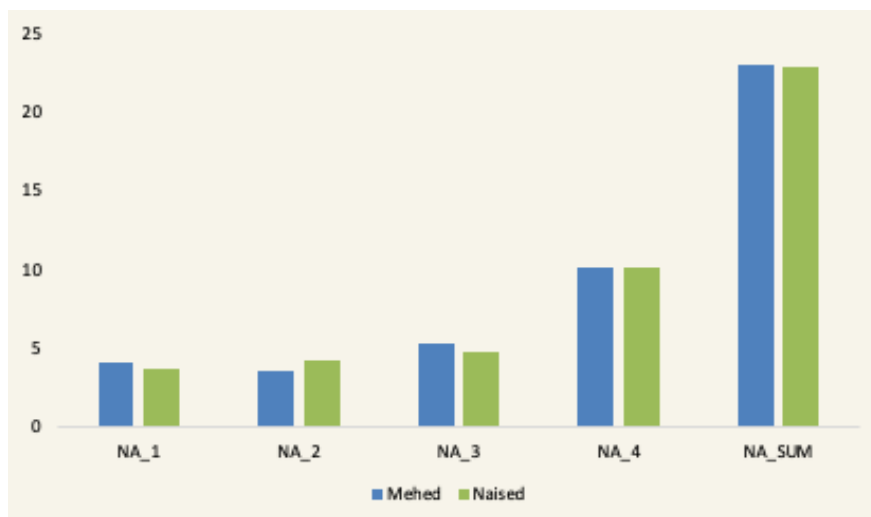
Tabelist 3 saab järeldada, et pahameele küsimustiku meeste ja naiste keskmiste näitajate erinevus on statistiliselt mitteoluline järgnevate alaskaalade puhul: vihatunde kontrollimine ja väljendamine käesoleval hetkel, vihatunde esinemissageduse kontrollimine ja umbusklikkus. Statistiliselt oluline erinevus meeste ja naiste keskmiste näitajate vahel on füüsilise ja sõnalise agressiivsuse alaskaaladel, vihatunde intensiivsuse, sunnivõimu rakendamise ja vaenulikkuse alaskaaladel.

Tabel 4. Nartsissismi alaskaalade tulemuste erinevuse olulisuse nivoo

Alaskaala	Olulisuse nivoo	Mehed	Naised
NA_1	$p > 0,05$	4,12	3,7
NA_2	$p < 0,01$	3,49	4,25
NA_3	$p < 0,05$	5,33	4,72
NA_4	$p > 0,05$	10,07	10,16
NA_SUM	$p > 0,05$	23,02	22,83

Märkused: p – statistilise olulisuse nivoo,

NA_1- pettumus teistele pandud lootuste osas, NA_2- tundlikkus teistepoolse märkamise osas, NA_3- oma headuse upitamine teiste kaudu, NA_4- teistega manipuleerimine, NA_SUM- nartsissismi nelja alaskaala summa

Joonis 2. Nartsissismi alaskaalade keskmised tulemused soo lõikes

Märkused: NA_1- pettumus teistele pandud lootuste osas, NA_2- tundlikkus teistepoolse märkamise osas, NA_3- oma headuse upitamine teiste kaudu, NA_4- teistega manipuleerimine, NA_SUM- nartsissismi nelja alaskaala summa

Küsimustikele vastajad on jagatud soo alusel kahte gruppi - naised (N=271) ja mehed (N=583). Joonisest 2 ilmneb, et nartsissismi alaskaalade tulemused on meeste ja naise vahel küllaltki sarnased. Siiski väikesed erinevused on alaskaaladel: pettumus teistele pandud lootuste ja oma headuse upitamine teiste kaudu, kus meeste näitajad on naiste omadest kõrgemad. Seevastu on naiste tulemuste näitajad kõrgemad alaskaalal: tundlikkus teistepoolse märkamise osas. Teistega manipuleerimise alaskaala tulemused on võrdsed. Võrdluste statistiliselt oluliste erinevuste olemasolu või puudumist kontrolliti t -testiga.

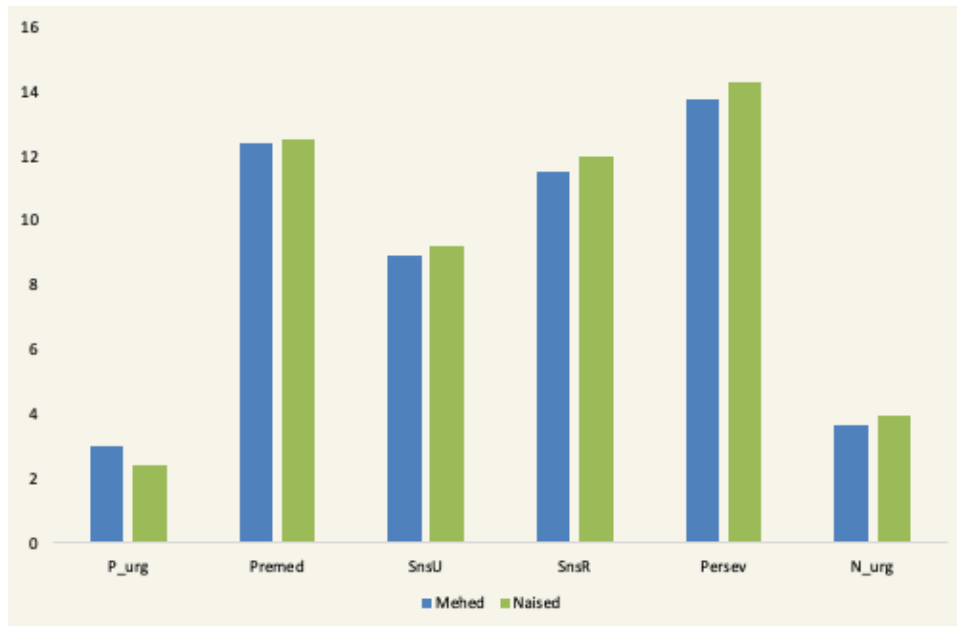
Tabelist 4 on näha, et soovaheline keskmiste näitude statistiliselt oluline erinevus nartsissismi küsimustikus avaldub ainult alaskaalal tundlikkus teistepoolse märkamise osas. Sugudevaheline erinevus puudub järgmiste alaskaalade puhul: pettumus teistele pandud lootuste osas, oma headuse upitamine teiste kaudu ning teistega manipuleerimine.

Tabel 5. Impulsiivsuse alaskaalade tulemuste erinevuse olulisuse nivoo

Alaskaala	Olulisuse nivoo	Mehed	Naised
P_urg	$p < 0,01$	3	2,41
Premed	$p > 0,05$	12,42	12,49
SnsU	$p > 0,05$	8,89	9,21
SnsR	$p < 0,01$	11,5	12,01
Persev	$p < 0,01$	13,78	14,28
N_urg	$p > 0,05$	3,67	3,94

Märkused: p – statistilise olulisuse nivoo,

P_urg- positiivse kärsituse/ pakilisuse alaskaala, Premed- ettekavatsetuse (*premediation*) alaskaala, SnsU- elamustejanu alaskaala UPPS- ist (hirmutav põnevus), SnsR- elamustejanu alaskaala Roth-ilt (põnevus uudsusest), Persev- püsivuse (*perseveration*) alaskaala, N_urg- negatiivse kärsituse/ pakilisuse alaskaala

Joonis 3. Impulsiivsuse alaskaalade keskmised tulemused soo lõikes

Märkused: P_urg- positiivse kärsituse/ pakilisuse alaskaala, Premed- ettekavatsetuse (*premediation*) alaskaala, SnsU- elamustejanu alaskaala UPPS- ist (hirmutav põnevus), SnsR- elamustejanu alaskaala Roth-ilt (põnevus uudsusest), Persev- püsivuse (*perseveration*) alaskaala, N_urg- negatiivse kärsituse/ pakilisuse alaskaala

Küsimustike vastajad on jagatud kahte gruppi - naised (N=271) ja mehed (N=583). Impulsiivsuse alaskaalade tulemused on meeste puhul kõrgemad ainult positiivse kärsituse või pakilisuse puhul. Kõik ülejäänud impulsiivsuse näitajad on soolõikes kõrgemad naistel, nendeks on: ettekavatsetus, elamustejanu (põnevus uudsusest ja hirmutav põnevus), püsivus ning negatiivse kärsituse või pakilisuse alaskaala. Võrdluste statistiliselt oluliste erinevuste olemasolu või puudumist kontrolliti ka neil andmetel *t*-testiga.

Tabelist 5 saab järeldada, et impulsiivsuse küsimustiku meeste ja naiste keskmiste tulemuste erinevus puudub järgmistel alaskaaladel: ettekavatsetus, hirmutav põnevus ja negatiivne kärsitus. Statistiliselt oluline erinevus meeste ja naiste näitude vahel on positiivse kärsituse, põnevuse uudsusest ja püsivuse alaskaalade puhul.

Arutelu ja järeldused

Töö sissejuhatuses püstitati 3 hüpoteesi. Esimese hüpoteesina oletas autor, et vihatunnete, vaenulikkuse ja agressiivsuse alaskaala tulemused korreleeruvad positiivselt impulsiivsuse ja nartsissismi alaskaalade tulemustega. Andmeanalüüsi tehes selgus, et vaenulikkusel kui ka vihatunnete väljendamisel on arvestatav seos füüsilise agressiivsuse ja sunnivõimu rakendamisega. Sõnalise agressiivsuse ja kiusamise puhul oli seos nartsissismi alaskaaladega mõõdukas. Seega nartsissistlikud inimesed väljendavad rohkem sõnalist agressiivsust, mis omakorda tähendab, et sõnaline agressiivsus võib viia kiusamiseni. Seda väidet kinnitab asjaolu, et kiusamise ja sõnalise agressiivsuse vahel on tugev seos. Hüpoteesi kinnitab veel faktor, et umbusklikkus on tugevalt seotud nartsissismi alaskaalaga. Selle uurimuse järgi näib, et vaenulikud inimesed väljendavad oma viha pigem füüsilise agressiivsusega, sest vaenulikkuse alaskaala, viha väljendamise ja füüsilise agressiivsuse vahel on tugevam seos kui sõnalise agressiivsuse vahel. Oletus, et impulsiivsed inimesed on agressiivsemad, kinnitust ei saanud, sest impulsiivsusel puudub seos agressiivsuse, vihatunnete või vaenulikkuse alaskaaladega. Kuid nartsissistlikud inimesed on impulsiivsemad, mida tõestab alaskaalade omavaheline arvestatav seos.

Nartsissistlikud inimesed on tundlikud teistepoolse märkamise suhtes ja võivad inimestega manipuleerida, et oma headust nende kaudu upitada. See võib olla seotud madala enesehinnanguga (Miller et al, 2017) ja alaväärsustundega, mida nartsissistlikud inimesed proovivad varjata teisega manipuleerides, eesmärgiga saada positiivset tagasisidet ja enesekinnitust. Seda kinnitab maskimudel mida, Campbell et al (2007) oma töös kirjeldas.

Järgmise hüpoteesina oletas autor, et vihatunnete, agressiivsuse ja impulsiivsuse alaskaalade tulemused on kõrgemad meessoost isikutel ja madalamad naissoost isikutel. Tulemustest selgus, et nii see ikkagi ei ole. Valimis olnud meeste tulemuste keskmised olid kõrgemad küll füüsilise ja sõnalise agressiivsuse ning sunnivõimu rakendamise puhul, kuid naissoost isikute tulemuste keskmised olid kõrgemad viha väljendamise ja esinemissageduse puhul. Soovahelist erinevust ei esinenud vihatunde kontrollimise ning umbusklikkuse alaskaalal. Oletus, et meessoost isikutel on kõrgemad impulsiivsuse näitajad, ei saanud kinnitust. Andmeanalüüsis selgus, et impulsiivsuse alaskaala keskmised näidud olid suures osas kõrgemad naiste puhul, positiivne kärsitus oli ainus alaskaala, mille tulemused olid meessoost

isikutel kõrgemad. Soovaheline keskmiste tulemuste statistiliselt oluline erinevus puudus ettekavatsetuse, hirmutava põnevuse ning negatiivse kärsituse alaskaala puhul. Meeste ja naiste keskmiste tulemuste vaheline statistiliselt oluline erinevus ilmnis positiivse kärsituse, põnevuse uudsusest ja püsivuse alaskaaladel.

Viimaseks hüpoteesiks oli, et nartsissismi alaskaalade tulemused on kõrgemad naissoost vastajate seas ja madalamad meessoost vastajate seas. Hüpotees sai osaliselt kinnitust, naissoost vastajate tulemuste keskmised olid kõrgemad alaskaalal - tundlikkus teistepoolse märkamise osas. Kuid hüpoteesi lükkab osaliselt ümber see, et kahe alaskaala keskmised näidud - pettumus teistele pandud lootuste osas ja oma headuse upitamine teiste kaudu - olid meessoost vastajate puhul naiste omadest statistiliselt oluliselt kõrgemad. Soovahelist erinevust ei esinenud teistega manipuleerimise alaskaala puhul. Naiste ja meeste keskmiste erinevus oli statistiliselt oluline ainult alaskaala tundlikkus teistepoolse märkamise puhul. Teiste nartsissismi alaskaalade vahel sugudevahelised statistiliselt olulised erinevused puudusid.

Ootuspärane oli tulemus meeste ja naiste agressiivsuse väljendamise puhul, mehed väljendavad rohkem nii sõnalist kui ka füüsilist agressiivsust. Samuti vastas ootustele asjaolu, et naised on umbusaldavamad ja tundlikumad teistepoolse märkamise osas. Ootuspärane ei olnud oletus, et mehed on impulsiivsemad, sest tulemustest selgus, et naised on kärsitumad ja rohkem intrigeeritud hirmutavast põnevusest ning uudsusest. Ootustele ei vastanud ka hüpotees, et naised on nartsissistlikumad, sest selgus, et mehed proovivad oma headust teiste kaudu upitada rohkem kui naised.

Kokkuvõttes tuleb meenutada, et käesolevas töös leitud tulemused kehtivad ainult kasutatud spetsiifilise valimi kohta ja neid tulemusi laiemale populatsioonile üldistada oleks väär. Edaspidi tasuks laiendada uurimust teistele vanusegruppidele ning muudel alustel värvatavale uuritavate kontingendile.

Kasutatud kirjandus

Cairns, R. B., Cairns, B. D., Neckerman, H. J., Garipey, J. L. (1989). Growth and Aggression: 1. Childhood to Early Adolescence. *Developmental Psychology*, 25, 320-330.

Campbell, W. K., Bosson, J. K., Goheen, T. W., Lakey, C. E., Kernis, M. H. (2007). Do Narcissists Dislike Themselves “Deep Down Inside”? *Psychological Science*, 18(3), 193-281.

Crick, N. R., Dodge, K. A. (1994). A Review and Reformulation of Social Information Processing Mechanisms in Children’s Social Adjustment. *Psychological Bulletin*, 115, 74-110.

Dickman, S.J. (1990). Personality Processes and Individual Differences. Functional and Dysfunctional Impulsivity: Personality and Cognitive Correlates. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95-102.

Eckhardt, C., Norlander, B. ja Deffenbacher, J. (2004). The assessment of anger and hostility: a critical review. *Aggression and Violent Behavior*, 17-43.

Emmons, R. A. (1987). Narcissism: Theory and measurement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(1), 11–17.

Galen, B. R., & Underwood, M. K. (1997). A developmental investigation of social aggression among children. *Developmental Psychology*, 33(4), 589–600.

Kassinove, H., Sukhodolsky, D. G. (1995). Anger Disorders: Basic Science and Practice Issues. *Anger Disorders*, 2-27.

Kernberg, O. F. (1986). Factors in the psychoanalytic treatment of narcissistic personalities. *In Essential Papers on Narcissism*, 213–244.

Kohut, H. (1977). The Termination of the Analysis of Narcissistic Personality Disorders. *The Restoration of Self*, 1-63.

Miller, J. D., Lynam, D.R., Courtland, S., Hyatt, C. S., Campbell, W. K. (2017). Controversies in Narcissism. *Annual Review of Clinical Psychology*, 13, 291-315.

Moeller, F.G., Barratt, E.S., Dougherty, D.M., Schmitz, J.M., Swann, A.C. (2001). Psychiatric Aspects of Impulsivity. *American Journal of Psychiatry*, 158(11).

Patton, J. H., Stanford, M. S., Barratt, E. S. (1995). Factor structure of the barratt impulsiveness scale. *Journal of Clinical Psychology*, 51, 768–774.

Roth, M. (2009). Social support as a mediator in the relation between sensation seeking (need for stimulation) and psychological adjustment in older adults. *Personality and Individual Differences*, 47, 798-801.

Roth, M., Hammelstein, P., Brähler, E. (2007). Beyond a youthful behavior style – Age and sex differences in sensation seeking based on need theory. *Personality and Individual Differences*, 43, 1839-1850.

Roth, M., Hammelstein, O., Brähler, E. (2009). Towards a multi-methodological approach in the assessment of sensation seeking. *Personality and Individual Differences*, 46, 247-249.

Roth, M., Schumacher, J., Brähler, E. (2005). Sensation seeking in the community: Sex, age and sociodemographic comparison on a representative German population sample. *Personality and Individual Differences*, 39, 1261-1271.

Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björkqvist, K., Österman, Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process: Participant roles and their relations to social status within the group. *Aggressive Behavior*: 22 (1), 1-80.

Stahl, C., Voss, A., Schmitz, F., Nuszbaum, M., Tüscher, O., Lieb, K., Klauer, K. C. (2014). Behavioral components of impulsivity. *Journal of Experimental Psychology: General*, 143(2), 850–886.

Tapper, K., Boulton, M. J. (2004). Sex Differences in Levels of Psychical, Verbal and Indirect Aggression amongst Primary School Children and Their Associations with Beliefs about Aggression. *Aggressive Behavior*, 30, 123-145.

Tomada, G., Schneider, B. H. (1997). Relational Aggression, Gender, and Peer Acceptance: Invariance Across Culture, Stability Over Time, and Concordance Among Informants. *Developmental Psychology*, 33, 601-609.

Tropp, K. (2004). Stability of Aggressive Behavior Strategies in Adolescence. Relations Between Normative Beliefs about Aggression, Verbal Abilities and Aggressive Behavior. Magistritöö, Tartu Ülikool, Psühholoogia Instituut.

Whiteside, S. P., Lynam, D. M. (2001). The Five Factor Model and Impulsivity: Using a structural model of personality to understand impulsivity. *Personality and Individual Differences*, 30, 669-689.

Whiteside, S. P., Lynam, D. M., Miller, J. D., Reynolds, S. K. (2005). Validation of the UPPS Impulsive Behavior Scale: a four-factor model of impulsivity. *European Journal of Personality*, 19, 559-574.

Käsikirjad

Luuk, A. (2013). Enesekohaste negatiivsete tuumikhinnangute skaala loomisest ja kasutamisest. Käsikiri.

Luuk, A. Luuk, K., Luuk, H. (2011). Pahameelemõõdik. Käsikiri.

Lisad

Lisa 1. Alaskaalad ja nende märgistused

Pahameeleküsimustik:

Agressiivsuse skaala:

AGG_1 füüsilise agressiivsuse alaskaala

AGG_2 Sõnalise agressiivsuse alaskaala

AGG_3 Ülekohtuse agressiivse käitumise alaskaala

Viha skaala:

ANG_S1 Vihatunnete intensiivsuse alaskaala

ANG_S2 Vihatunnete kontrolli alaskaala

ANG_S3 Viha väljaelamise/väljanäitamise alaskaala

ANG_F1 Vihatunnete esinemissagedus

ANG_F2 Vihatunnete esinemissageduse kontrollimine

Vaenulikkuse skaala:

HO_1_UU Umbusklikkuse alaskaala

HO_1_VN Vaenulikkuse alaskaala

Enesekohaste negatiivsete tuumikhinnangute küsimustik:

Isiksuse tumedate tahkude skaala:

EHI_4 Nartsissismi alaskaala

Nartsissismi skaala:

NA1 Pettumus teistele pandud lootuste mittetäitumise pärast

NA2 Tundlikkus teistepoolse märkamise suhtes

NA3 Oma headuse upitamine teiste kaudu

NA4 Teistega manipuleerimine

Impulsiivsuse küsimustik:

P_urg Positiivse kärsituse/ pakilisuse alaskaala

Premed Ettekavatsetuse alaskaala

SnsU Elamustejanu alaskaala UPPS-ist (hirmutav põnevus)

SnsR Elamustejanu alaskaala Roth-ilt (põnevus uudsusest)

Persev Püsivuse (*perseveration*) alaskaala

N_urg Negatiivse kärsituse/ pakilisuse alaskaala

Lisa 2. Küsimustike alaskaalade tulemuste omavahelised korrelatsioonid

		EHI_4	NA_1	NA_2	NA_3	NA_4	NA_S UM	P_urg	Preme d	SnsU	SnsR	Persev	N_urg	AGG_1	AGG_2	AGG_3	ANG_S1	ANG_S2	ANG_S3	ANG_F1	ANG_F2	HO_1 _UU	HO_2 _VN
EHI_4	r	1	,142**	,316**	,298**	,340**	,382**	,146**	-,075*	,205**	,261**	-,056	,234**	,061	,225**	,130**	,103**	-,005	,235**	,144**	-,004	,122**	,215**
	p		,000	,000	,000	,201	,000	,269	,540	,645	,000	,211	,000	,664	,008	,561	,724	,149	,008	,002	,988	,070	,000
NA_1	r	,142**	1	,549**	,494**	,194**	,778**	,520**	-,196**	,077*	-,100**	-,336**	,397**	,303**	,393**	,368**	,345**	-,036	,359**	,310**	-,025	,481**	,325**
	p	,000		,000	,000	,001	,000	,000	,556	,000	,009	,014	,000	,000	,635	,341	,979	,488	,009	,000	,466	,000	,000
NA_2	r	,316**	,549**	1	,493**	,078*	,770**	,430**	-,197**	,152**	-,008	-,391**	,493**	,169**	,369**	,278**	,336**	-,007	,434**	,390**	,014	,549**	,360**
	p	,000	,000		,000	,003	,000	,000	,000	,000	,108	,000	,000	,034	,000	,000	,000	,615	,000	,000	,794	,000	,000
NA_3	r	,298**	,494**	,493**	1	,265**	,804**	,396**	-,132**	,191**	,081*	-,236**	,335**	,217**	,355**	,280**	,245**	,016	,275**	,230**	,012	,381**	,308**
	p	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,004	,116	,000	,000	,000	,000	,005	,509	,023	,174	,859	,000	,000
NA_4	r	,340**	,194**	,078*	,265**	1	,498**	,080*	,053	,143**	,210**	,077*	,031	,090**	,136**	,117**	,031	,018	,070*	,063	,061	,059	,153**
	p	,224	,000	,000	,000		,000	,000	,003	,047	,000	,000	,000	,012	,892	,175	,006	,595	,000	,505	,149	,000	,000
NA_Sum	r	,382**	,778**	,770**	,804**	,498**	1	,505**	-,172**	,199**	,059	-,323**	,452**	,272**	,443**	,366**	,342**	-,003	,407**	,355**	,020	,527**	,406**
	p	,000	,621	,000	,000	,000		,000	,147	,137	,644	,000	,000	,014	,189	,742	,006	,681	,000	,058	,874	,000	,463
P_urg	r	,146**	,520**	,430**	,396**	,080*	,505**	1	-,356**	,273**	,046	-,440**	,549**	,312**	,444**	,416**	,357**	-,016	,380**	,321**	-,029	,463**	,414**
	p	,190	,037	,000	,198	,012	,000		,000	,000	,344	,000	,000	,002	,003	,000	,110	,402	,323	,756	,347	,001	,474
Premed	r	-,075*	-,196**	-,197**	-,132**	,053	-,172**	-,356**	1	-,224**	-,025	,430**	-,416**	-,107**	-,233**	-,186**	-,206**	,120**	-,241**	-,195**	,086*	-,113**	-,200**
	p	,690	,415	,085	,708	,216	,114	,000		,000	,043	,000	,000	,028	,745	,855	,350	,003	,540	,972	,806	,000	,740
SnsU	r	,205**	,077*	,152**	,191**	,143**	,199**	,273**	-,224**	1	,583**	-,090**	,224**	,191**	,235**	,132**	,154**	,071*	,195**	,148**	,049	,178**	,214**
	p	,590	,024	,092	,229	,696	,768	,004	,000		,000	,615	,073	,000	,037	,860	,092	,496	,288	,407	,954	,041	,257
SnsR	r	,261**	-,100**	-,008	,081*	,210**	,059	,046	-,025	,583**	1	,133**	,013	,046	,052	-,065	-,031	,118**	,000	,018	,090**	-,016	,039
	p	,000	,724	,008	,050	,000	,072	,921	,375	,000		,000	,635	,861	,412	,001	,143	,038	,317	,158	,992	,262	,542
Persev	r	-,056	-,336**	-,391**	-,236**	,077*	-,323**	-,440**	,430**	-,090**	,133**	1	-,482**	-,260**	-,356**	-,322**	-,273**	,116**	-,352**	-,233**	,097**	-,345**	-,323**
	p	,134	,604	,014	,051	,000	,602	,001	,000	,316	,000		,000	,000	,016	,274	,937	,039	,283	,024	,737	,005	,562
N_urg	r	,234**	,397**	,493**	,335**	,031	,452**	,549**	-,416**	,224**	,013	-,482**	1	,223**	,434**	,330**	,351**	-,055	,440**	,387**	-,037	,434**	,406**
	p	,003	,867	,001	,081	,018	,000	,000	,000	,001	,044	,000		,534	,000	,985	,019	,325	,017	,003	,904	,035	,816
AGG_1	r	,061	,303**	,169**	,217**	,090**	,272**	,312**	-,107**	,191**	,046	-,260**	,223**	1	,442**	,495**	,279**	-,061	,339**	,254**	-,043	,290**	,330**
	p	,151	,275	,000	,688	,695	,857	,152	,057	,034	,005	,068	,294		,000	,000	,031	,025	,285	,844	,939	,344	,007
AGG_2	r	,225**	,393**	,369**	,355**	,136**	,443**	,444**	-,233**	,235**	,052	-,356**	,434**	,442**	1	,585**	,373**	,070*	,599**	,402**	,041	,401**	,675**
	p	,013	,304	,371	,111	,682	,002	,103	,555	,396	,106	,164	,000	,000		,000	,005	,000	,000	,172	,382	,731	,000
AGG_3	r	,130**	,368**	,278**	,280**	,117**	,366**	,416**	-,186**	,132**	-,065	-,322**	,330**	,495**	,585**	1	,346**	-,068*	,465**	,314**	-,040	,358**	,560**
	p	,632	,860	,300	,742	,102	,225	,000	,651	,980	,001	,220	,585	,000	,000		,013	,011	,004	,241	,591	,236	,000
ANG_S1	r	,103**	,345**	,336**	,245**	,031	,342**	,357**	-,206**	,154**	-,031	-,273**	,351**	,279**	,373**	,346**	1	,047	,497**	,618**	,038	,483**	,343**
	p	,814	,495	,053	,893	,489	,930	,091	,088	,072	,256	,091	,145	,211	,154	,000		,020	,000	,000	,382	,000	,000
ANG_S2	r	-,005	-,036	-,007	,016	,018	-,003	-,016	,120**	,071*	,118**	,116**	-,055	-,061	,070*	-,068*	,047	1	,045	-,067	,679**	-,003	-,036

Viha, agressiivsus, impulsiivsus ja nartsissism 26

	<i>p</i>	,149	,070	,519	,588	,120	,386	,173	,023	,717	,041	,029	,162	,141	,000	,068	,008		,191	,000	,000	,495	,024
ANG_S3	<i>r</i>	,235**	,359**	,434**	,275**	,070*	,407**	,380**	-,241**	,195**	,000	-,352**	,440**	,339**	,599**	,465**	,497**	,045	1	,564**	,044	,416**	,538**
	<i>p</i>	,000	,000	,018	,011	,148	,047	,450	,905	,236	,579	,007	,000	,469	,000	,000	,000	,003	,000	,953	,109	,049	
ANG_F1	<i>r</i>	,144**	,310**	,390**	,230**	,063	,355**	,321**	-,195**	,148**	,018	-,233**	,387**	,254**	,402**	,314**	,618**	-,067	,564**	1	,003	,535**	,510**
	<i>p</i>	,657	,417	,019	,046	,467	,731	,140	,195	,123	,444	,001	,328	,873	,068	,000	,000	,003	,000		,027	,000	,000
ANG_F2	<i>r</i>	-,004	-,025	,014	,012	,061	,020	-,029	,086*	,049	,090**	,097**	-,037	-,043	,041	-,040	,038	,679**	,044	,003	1	,041	,019
	<i>p</i>	,673	,086	,762	,606	,081	,454	,226	,743	,760	,847	,370	,492	,934	,097	,589	,216	,000	,197	,492		,073	,104
HO1_Uu	<i>r</i>	,122**	,481**	,549**	,381**	,059	,527**	,463**	-,113**	,178**	-,016	-,345**	,434**	,290**	,401**	,358**	,483**	-,003	,416**	,535**	,041	1	,501**
	<i>p</i>	,854	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,122	,480	,001	,000	,026	,715	,098	,000	,735	,089	,000	,290		,000
HO2_Vn	<i>r</i>	,215**	,325**	,360**	,308**	,153**	,406**	,414**	-,200**	,214**	,039	-,323**	,406**	,330**	,675**	,560**	,343**	-,036	,538**	,510**	,019	,501**	1
	<i>p</i>	,002	,309	,001	,000	,000	,463	,564	,824	,235	,111	,680	,498	,014	,000	,000	,004	,092	,000	,000	,962	,000	

Märkused: *r* – Pearsoni korrelatsiooni koefitsient, *p* – statistilise olulisuse nivoo

EHI_4- nartsissismi alaskaala, NA_1- pettumus teistele pandud lootuste osas, NA_2- tundlikkus teistepoolse märkamise osas, NA_3- oma headuse upitamine teiste kaudu, NA_4- teistega manipuleerimine, NA_SUM- nartsissismi nelja alaskaala summa, P_urg- positiivse kärsituse/ pakilisuse alaskaala, Premed - ettekavatsetuse (*premediation*) alaskaala, SnsU- elamustejanu alaskaala UPPS- ist (hirmutav põnevus), SnsR- elamustejanu alaskaala Roth-ilt (põnevus uudsusest), Persevpüsivuse (*perseveration*) alaskaala, N_urg- negatiivse kärsituse/ pakilisuse alaskaala, AGG_1- füüsilise agressiivsuse alaskaala, AGG_2- sõnalise agressiivsuse alaskaala, AGG_3- kiusamise/ sunnivõimu rakendamise alaskaala, ANG_S1- vihatunde intensiivsus käesoleval hetkel, ANG_S2- vihatunde kontrollimine käesoleval hetkel, ANG_S3- viha väljendamine käesoleval hetkel, ANG_F1- vihatunnete esinemissagedus, ANG_F2- vihatunnete esinemissageduse kontrollimine, HO_1_UU- umbusklikkuse alaskaala, HO_2_VN- vaenulikkuse alaskaala.

Lisa 3. Küsimustike alaskaalade keskmiste väärtused soo lõikes

	Sugu			Sugu			Sugu			Sugu	
	Mean			Mean			Mean			Mean	
EHI_4	1	8,2	P_urg	1	3,0	AGG_1	1	1,2	ANG_F1	1	1,7
	2	9,0		2	2,4		2	0,6		2	2,3
NA_1	1	4,1	Premed	1	12,4	AGG_2	1	3,2	ANG_F2	1	12,8
	2	3,7		2	12,5		2	2,1		2	12,7
NA_2	1	3,5	SnsU	1	8,9	AGG_3	1	1,1	HO_1_UU	1	3,0
	2	4,3		2	9,2		2	0,6		2	3,1
NA_3	1	5,3	SnsR	1	11,5	ANG_S1	1	1,3	HO_2_VN	1	1,5
	2	4,7		2	12,0		2	1,8		2	1,2
NA_4	1	10,1	Persev	1	13,8	ANG_S2	1	13,0			
	2	10,2		2	14,3		2	12,9			
NA_SUM	1	23,0	N_urg	1	3,7	ANG_S3	1	2,8			
	2	22,8		2	3,9		2	3,2			

Märkused: 1- meessoost, 2- naissoost

EHI_4- nartsissismi alaskaala, NA_1- pettumus teistele pandud lootuste osas, NA_2- tundlikkus teistepoolse märkamise osas, NA_3- oma headuse upitamine teiste kaudu, NA_4- teistega manipuleerimine, NA_SUM- nartsissismi nelja alaskaala summa, P_urg- positiivse kärsituse/ pakilisuse alaskaala, Premed - ettekavatsetuse (*premediation*) alaskaala, SnsU- elamustejanu alaskaala UPPS- ist (hirmutav põnevus), SnsR- elamustejanu alaskaala Roth-ilt (põnevus uudsusest), Persev- püsivuse (*perseveration*) alaskaala, N_urg- negatiivse kärsituse/ pakilisuse alaskaala, AGG_1- füüsilise agressiivsuse alaskaala, AGG_2- sõnalise agressiivsuse alaskaala, AGG_3- kiusamise/ sunnivõimu rakendamise alaskaala, ANG_S1- vihatunde intensiivsus käesoleval hetkel, ANG_S2- vihatunde kontrollimine käesoleval hetkel, ANG_S3- viha väljendamine käesoleval hetkel, ANG_F1- vihatunnete esinemissagedus, ANG_F2- vihatunnete esinemissageduse kontrollimine, HO_1_UU- umbusklikkuse alaskaala, HO_2_VN- vaenulikkuse alaskaala.

Avaldamise nõusoleku tekst

Käesolevaga kinnitan, et olen korrekselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Heidi Kelt